

علامه طباطبایی عالم به زمان بود/ توجه به آیه‌های هدایتی قرآن؛ ویژگی برجسته تفسیر المیزان

نماینده ولی فقیه در آذربایجان شرقی با بیان اینکه علامه طباطبایی عالم به مسائل زمان بود، اظهار کرد: توجه به آیه‌های هدایتی قرآن، ویژگی برجسته تفسیر المیزان است که به این بُعد از ابعاد شخصیتی این عالم وارسته برمی‌گردد.

نماینده ولی فقیه در آذربایجان شرقی با بیان اینکه علامه طباطبایی عالم به مسائل زمان بود، اظهار کرد: توجه به آیه‌های هدایتی قرآن، ویژگی برجسته تفسیر المیزان است که به این بُعد از ابعاد شخصیتی این عالم وارسته برمی‌گردد.

به گزارش خیرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا) از آذربایجان شرقی، علامه سیدمحمدحسین طباطبایی متولد ۱۲۸۱ شمسی در تبریز و صاحب کتاب تفسیر المیزان است که در ۲۰ جلد و طی ۲۰ سال به زبان عربی تألیف شده است. در این تفسیر، از روش «تفسیر قرآن به قرآن» استفاده شده و علاوه بر تفسیر آیات و بحث‌های لغوی در بخش‌هایی جداگانه با توجه به موضوع آیات مباحث روایی، تاریخی، کلامی، فلسفی و اجتماعی نیز دارد.

ایشان به جهت زنده کردن حکمت و فلسفه و تفسیر در حوزه‌های تشیع بعد از دوره صفویه، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به‌خصوص که وی به بازگویی و شرح حکمت صدرایی بسنده نکرده، به تأسیس معرفت‌شناسی در این مکتب می‌پردازد. همچنین با انتشار کتب فراوان و تربیت شاگردان برجسته در دوران مواجه با اندیشه‌های غربی نظیر مارکسیسم به اندیشه دینی حیاتی دوباره بخشیده، حتی در نشر آن در مغرب زمین نیز می‌کوشد.

همانطور که اشاره شد یکی از خدمات‌های ارزنده علامه طباطبایی به جامعه اسلامی آن بود که با نوشتن تفسیر گران‌سنگ المیزان، گرد غربت را از چهره قرآن زدود و در این زمینه گامی بسیار بلند برداشت. ایشان در این خصوص می‌گوید: «هنگامی که از تبریز به قم آمدم، مطالعه‌ای در نیازهای جامعه اسلامی و مطالعه‌ای در وضع حوزه قم کردم و پس از سنجیدن آنها، به این نتیجه رسیدم که این دو حوزه، نیاز شدیدی به تفسیر قرآن دارد تا مفاهیم والای اصیل‌ترین متن اسلامی و عظیم‌ترین امانت الهی را بهتر بشناسند و بهتر بشناسانند. از این‌رو، وظیفه شرعی خود دانستم که به یاری خدای متعالی در رفع این نیاز ضروری بکوشم.»

این حکیم عارف و مفسر وارسته و مایه مباهات جهان اسلام پس از یک عمر زندگی بابرکت و باعزت، در ۱۸ محرم ۱۴۰۲ قمری (۲۴ آبان ۱۳۶۰ شمسی) در سن ۸۱ سالگی به دیار قدسی و ملکوت رهسپار شد. امروز مرقد مطهر ایشان در بالا سر قبر حضرت معصومه (س) مأمّن و ملجأ علاقه‌مندان و دوستداران اسلام و تشیع است.

بر این اساس و در راستای معرفت هرچه بیشتر به ابعاد وجودی آن انسان کامل و به مناسبت سالروز بزرگداشت آن علامه فرزانه، با آیت‌الله محسن مجتهد شبستری، نماینده ولی فقیه در آذربایجان شرقی مصاحبه‌ای انجام دادیم؛ وی در گفت‌وگو با ایکنا اظهار کرد: علامه سیدمحمدحسین طباطبایی از نوادر روزگار است که شخصیت ایشان از لحاظ جامعیت علوم مختلف بسیار کم‌نظیر است؛ علامه از حیث جایگاه علمی علاوه بر اینکه در تفسیر قرآن، مفسری عالیه‌قدر و جلیل‌المقام است در حکمت صاحب‌نظر و فیلسوف، در عرفان، عارفی واقعی و الی‌الله، در کلام، متکلمی زبردست و در فقه، فقیهی جامع‌الشرایط بود که بالاترین حد از صفات نیکو و متعالی در وجود ایشان تجلی یافته بود.

وی با تأکید بر اینکه علامه طباطبایی همچون شیخ بهایی در بسیاری از علوم تبحر خاصی داشتند، افزود: ایشان غیر از فلسفه و تفسیر و... در علمی نظیر هندسه، نجوم، هیأت، ریاضی، اخلاقیات، شعر و... جزو سرآمدان روزگار بود که گفته می‌شود ایشان قبل، حین و بعد از احداث مدرسه حجتیه بر روند مهندسی این مدرسه نظارت داشته و حتی یک قبله‌نما نیز زیرنظر علامه در آن مدرسه ساخته شده بود.

عضو مجلس خبرگان رهبری با مباهات به اینکه افتخار شاگردی علامه طباطبایی را داشته‌اند، ادامه داد: عصر روزهای تعطیل علامه در طبقه فوقانی مدرسه فیضیه قم درس فقه، اصول، اسفار، تفسیر قرآن و اسفار ملاصدرا را تدریس می‌کرد که من نیز به مدت پنج سال درس اسفار (فلسفه) و دو سال درس تفسیر را در محضر ایشان تلمذ کرده‌ام؛ بزرگوارانی همچون استاد مطهری، آیت‌الله‌العظمی جوادی آملی، آیت‌الله حسن‌زاده آملی، شهید بهشتی و شهید مفتاح نیز از شاگردان ایشان بودند که همواره بر مقام والای علامه اذعان داشته و دارند.

علامه طباطبایی شخصیتی فراتر از جامع‌المعقول والمنقول داشت

امام جمعه تبریز با بیان اینکه علامه از نظر علمی شخصیتی فراتر از جامع‌المعقول والمنقول داشت، گفت: من در طول چند سالی که در محضر ایشان تلمذ می‌کردم، لحظه‌ای ندیدم که ایشان از اصول اخلاقیات و رفتار و کردار انسانی خارج شود؛ علامه همواره در برابر سؤالات و اظهارات طلاب بسیار متواضع، حلیم و بردبر بود، حتی اگر طلبه‌ای سؤال نابجا و بی‌ربط نیز می‌پرسید، ایشان با کمال صبر و شکیبایی گوش فرامی‌داد و جوابی شفاف و بصیرت‌بخش ارائه می‌کرد.

وی اضافه کرد: بعد از اتمام جلسات درس نیز اگر طلبه‌ها در طول راه سؤالات خود را می‌پرسیدند، ایشان به‌طور کامل و باشفقت و مهربانی پاسخ می‌گفت و بلافاصله از سؤال‌کننده خداحافظی می‌کرد که مبدا طلبه‌ای بخاطر حفظ حرمت استاد مسیر خود را عوض کند؛ از سوی دیگر به‌خاطر تواضع و فروتنی از جلب توجه و طی مسیر با طلاب که نشانی از جلال و جبروت استاد باشد،

اجتناب می‌کرد و همیشه به تنهایی طی طریق می‌نمود. لذا اخلاق و رفتار و گفتار و کردار ایشان درس عملی برای طلاب و اطرافیان بود.

آیت‌الله مجتهد شبستری اظهار کرد: علامه طباطبایی بدون هیچ اغراقی، از حیث معنوی نیز قرآن مجسم بود؛ انس با آیات قرآن چنان در روح و جاننش جاری و ساری شده بود که می‌شد از تکتک کلمات و افعالش آیه‌های قرآن را به عینه دید و تفسیر کرد. وی افزود: آن فقیه عالم توانایی داشت که به جای پرداختن به تفسیر قرآن، رساله عملیه نوشته و مرجع تقلید شود، اما با اعتقاد به اینکه مسلمانان به تفسیری جامع درخصوص آیات قرآن نیاز دارند، قدم دراین وادی نهاد و تفسیر المیزان را که گنجینه‌ای بی‌نظیر در جهان اسلام است، آفرید.

تفسیر المیزان «یُقَسِّرُ بَعْضَهَا بَعْضًا» است

نماینده ولی فقیه در استان به ویژگی‌های منحصر به فرد تفسیر المیزان نیز اشاره کرد و گفت: ازجمله امتیازاتی که تفسیر المیزان دارد عبارت از آن است که قرآن به‌وسله خود قرآن تفسیر شده و به تعبیر عربی «یُقَسِّرُ بَعْضَهَا بَعْضًا» است؛ به‌طوری که علامه از بعضی آیات برای توضیح و تشریح آیات دیگر بهره جسته است که این اقدام عالمانه فقط در تفسیر المیزان یافت می‌شود. البته آن عالم عالیقدر مباحث فلسفی، روایی و ادبیات عرب را نیز در تفسیر مطرح کرده است اما این معنا که قرآن از طریق قرآن تفسیر شود، چشمگیرتر است.

وی دیگر امتیاز برتر علامه طباطبایی را در تفسیر المیزان ورود به آیات هدایت‌گرایانه قرآن عنوان کرد و افزود: آن فقیه متأله، عالم به مسائل زمان بود، لذا توجه به آیه‌های هدایتی قرآن، ویژگی برجسته تفسیر المیزان است که به این بُعد از ابعاد شخصیتی این عالم وارسته برمی‌گردد. برای مثال مرحوم طنطاوی در تفسیر خویش به آیاتی که درخصوص علوم طبیعی است پرداخته و یا مرحوم زمخشری به بُعد ادبیاتی قرآن ورود کرده و در تفسیر تبیان نیز از به بُعد روایی آیات قرآن تفسیر شده‌اند. رئیس مجمع جهانی اهل بیت(ع) تصریح کرد: علامه طباطبایی در تفسیر المیزان علاوه بر اینکه به مسائل مذکور به قدر ضرورت و نیاز اشاره کرده است، براساس آیه «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ...» این قرآن به درست‌ترین آئین‌ها هدایت می‌کند. سوره الاسراء آیه 9» از جنبه هدایتی قرآن وارد شده که این اندیشه عالمانه برای حال جامعه بسیار مفید و سودمند است. وی با بیان اینکه بی‌نظیر بودن تفسیر المیزان در عصر حاضر، ادامه داد: علاوه بر دانشمندان شیعه، علمای اهل سنت نیز این اثر ماندگار را ستوده و زمانی که این تفسیر در مصر چاپ و منتشر شد، علما و دانشمندان سنی دانشگاه الاحضر مصر تقریرهایی برآن نوشته و ارسال کردند.

وی با تأکید بر اینکه علامه سید محمدحسین طباطبایی(ره) برای جهان اسلام و تشیع افتخاری بزرگ محسوب می‌شود، اظهار کرد: علامه(ره) باوجود ارادت و محبت خاص قلبی که به امام علی(ع) و اهل بیت(ع) داشت و هنگام ذکر مصائب آنان، بی‌اختیار سیل اشک از چشمانش جاری می‌شد، بااین‌حال در مباحثی که در تفسیر المیزان مطرح کرده‌اند، مثلاً بحث روایی را بدون هیچ‌گونه تعصب از طرق عامه و طرق خاصه آورده و اعتقادی به این امر نداشت که از طریق آیات قرآن، خلافت امیرالمؤمنین علی(ع) را اثبات کند؛ اگرچه کتاب‌های بسیاری نظیر «شیعه در اسلام» جهت نشان دادن مجد و عظمت مذهب شیعه به رشته تحریر درآورده بود.

نقش معنوی استاد بر طلبه معجزه می‌کند

آیت‌الله مجتهد شبستری همچنین به نقش و جایگاه آیت‌الله سیدعلی‌آقا قاضی طباطبایی درمسیردهی و هدایت علامه طباطبایی نیز اشاره کرد و گفت: نقش معنوی استاد بر طلبه معجزه می‌کند و تأثیر شگرفی دارد، مرحوم قاضی نیز واقعاً صاحب‌نفس بود؛ تا جاییکه می‌توان گفت بخشی از خصوصیات رفتاری علامه اعم از تواضع، معنویت، اهل تهجد و نماز شب بودن، ارتباط با عالم غیب و... مرهون انفاست قدسی آیت‌الله قاضی است.

عضو مجلس خبرگان رهبری با اشاره به اینکه علمای عظیم‌الشأنی همچون علامه طباطبایی، علامه جعفری، علامه امینی و... براساس استعداد ذاتی و همت خود به آن مقام والا دست یافته بودند، تأکید کرد: به‌طور حتم این دانشمندان بلامنازع به‌خاطر تلاش و ممارست شبانه‌روزی خویش چنین مقرب درگاه الهی گشته‌اند؛ چراکه توفیق الهی نحو‌الخیر است و انسان باید خود مقدمات دریافت الطاف الهی را فراهم سازد. چنانچه آمده است: «أَلْعَلِمُ ثَوْرٌ يَقْذِفُهُ اللَّهُ فِي قَلْبِ مَنْ يَشَاءُ؛ علم، نوری است که خداوند به قلب هر کس که بخواهد می‌افکند.» لذا طلاب و علمای عصر حاضر باید با یرلوحه قرار دادن چنین علمای وارسته و عظیم‌الشأنی در مباحث تخصصی دین و قرآن غور کرده، معضلات جوامع مسلمان را برطرف کنند.